

Nr 51.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1945 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett forskningsråd på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 2 februari 1945 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 62, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa

dels till Bidrag till lantbruksakademien för bestridande av kostnaderna för jordbrukets forskningsråd m. m. ett anslag av 37 500 kronor;

dels ock till Främjande av forskning på jordbrukets område m. m. ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 295 av herr *Andersson, Gustav Emil, m. fl.* och II: 457 av herr *Norup m. fl.*, vari hemställts

att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag angående upprättande av ett forskningsråd på jordbrukets område med de ändringar beträffande rådets organisation och sammansättning m. m. som av motionärerna föreslagits samt

att riksdagen för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln måtte anvisa *dels* till Bidrag till lantbruksakademien för bestridande av kostnaderna för jordbrukets forskningsråd m. m. ett anslag av 37 500 kronor, *dels ock* till Främjande av forskning på jordbrukets område m. m. ett reservationsanslag av 150 000 kronor.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionerna, får utskottet hänvisa till dessa.

Inledning.

I skrivelse den 2 juni 1942, nr 296, hemställde riksdagen, under återopande av jordbruksutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 45, i anledning av de likalydande motionerna I: 58 och II: 83, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande möjligheterna att åstadkomma ett ordnat och effektivt forskningsarbete för uppnående av förbättrade metoder för lag-

ring av olika slag av livsmedel samt för riksdagen framlägga de förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda. Genom beslut den 12 juni 1942 uppdrog Kungl. Maj:t åt utredningsmännen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande,¹ att verkställa den av riksdagen sålunda begärda utredningen. Efter därom gjord framställning tillkallades sedermera att såsom särskilda sakkunniga biträda vid denna utredning vice ordföranden i statens livsmedelskommission, lantbruksskoleföreståndaren T. Å. Hovgard, professorerna N. R. Nilsson och J. B. Platon, förste aktuarien S. Sjöholm och byrådirektören N. M. Sonesson.

Med skrivelse den 20 maj 1944 har utredningen avgivit förslag om inrättande av en statens lagringsforskningskommitté. Över detta förslag ha yttranden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, lantbrukshögskolan och dess lärarråd, tekniska högskolan och dess avdelningskollegium för kemi och kemisk teknologi, Chalmers tekniska högskola, veterinärhögskolan och dess lärarkollegium, Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, statens tekniska forskningsråd, statens institut för folkhälsan, statens livsmedelskommission, statens forskningskommitté för lantmannabyggnader, statens hantverksinstitut, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges industriförbund, Riksförbundet landsbygdens folk (RLF) och Kooperativa förbundet.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades den 5 och 26 februari 1944 såsom utredningsmän för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande inrättandet av ett jordbrukstekniskt forskningsråd förre generaldirektören C. G. O. Malm, tillika ordförande, överingenjören H. T. Brahmer, professorn vid veterinärhögskolan K. J. Eriksson, filosofie doktorn H. Fredholm, rektorn vid lantbrukshögskolan N. R. Nilsson, föreståndaren för statens trädgårdsförsök F. W. Nilsson, ledamoten av riksdagens andra kammare B. S. B:son Norup, dåvarande överassistenten, nuvarande chefen för statens skogsförsöksanstalt H. M. E. Näslund, godsägaren N. Sahlström, direktören E. Sjögren samt professorn E. Å. Åkerman.

Med skrivelse den 4 september 1944 ha utredningsmännen avgivit betänkande med förslag till inrättande av ett forskningsråd på jordbrukets område (SOU 1944: 43). Över betänkandet ha yttranden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, samtliga hushållningssällskap i riket, egnahemsstyrelsen, skogsstyrelsen, domänstyrelsen, styrelserna och lärarkollegierna vid lantbrukshögskolan, veterinärhögskolan, skogshögskolan, tekniska högskolan och Chalmers tekniska högskola ävensom Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, statens växtskyddsanstalt, statens veterinärmedicinska anstalt, statens centrala frökontrollanstalt, statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, statens maskinprovningar, statens institut för folkhälsan, statens livsmedelskommission, svenska hydrografisk-biologiska kommissionen, statens forskningskommitté för lantmannabyggnader, statens tekniska

¹ Utredningsmännen voro förre generaldirektören C. G. O. Malm, ordförande, kommerserådet P. A. H. Carlborg, professor emeritus H. Kreüger, fil. doktorn, ledamoten av riksdagens I kammare H. Nordenson, professorerna T. Svedberg och E. Velander samt direktören S. A:son Westerberg.

forskningsråd, utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande, 1942 års jordbrukskommitté, jordbrukets upplysningsnämnd, lantbruksakademien, ingenjörsvetenskapsakademien, Svenska veterinärläkareföreningen, Sveriges lantbruksförbund, Svenska lantarbetsgivareföreningen, Sveriges skogsägareförbund, Skogsägareföreningarnas riksförbund, Sveriges utsädesförening, Svenska vall- och mosskulturföreningen, Jordbrukstekniska föreningen, Institutet för husdjursförädling, Svenska sockerfabriksaktiebolaget, Weibullsholms växtförädlingsanstalt, Riksförbundet landsbygdens folk (RLF), Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund, Sveriges pomologiska förening och Sveriges konditionerande trädgårdsmästares förening.

Innan utskottet närmare ingår på förslagen och de däröver avgivna yttrandena, torde något beröras den nuvarande organisationen av forskningsverksamheten på jordbrukets och närliggande områden.

Forskningsverksamhetens nuvarande organisation.

Forskningen inom jordbruket och dess binärningar är av betydande omfattning och berör många olikartade förhållanden och specialområden. Med hänsyn därtill kan det anses naturligt att den såsom skett blivit fördelad på ett stort antal skilda organ. För närvarande torde en mera betydande forsknings-, försöks- och provningsverksamhet på jordbrukets och angränsande områden bedrivas vid ett 40-tal statliga, statsunderstödda eller enskilda institutioner och anstalter.

Forskning med inriktning på det egentliga jordbruket äger rum i anslutning till lantbrukshögskolan, statens växtskyddsanstalt, veterinärhögskolan, statens veterinärmedicinska anstalt, statens forskningskommitté för lantmannabyggnader, Svenska vall- och mosskulturföreningen, Sveriges utsädesförening, Jordbrukstekniska föreningen, Weibullsholms växtförädlingsanstalt, Lantbruksförbundets byggnadsförening, Institutet för husdjursförädling, Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Svenska lantarbetsgivareföreningen.

På trädgårdsodlingens område bedrivs forskning av statens trädgårdsförsök, Trädgårdsekonomiska byrån, Föreningen för växtförädling av fruktträd, Institutet för växtförädling och kyllagring samt Sveriges pomologiska förening.

Rörande skogsbruket bedrivs forskning vid skogshögskolan, statens skogsförsöksanstalt, Föreningen för växtförädling av skogsträd, Sällskapet för praktisk skogsförädling, Värmlands skogsarbetsstudier och Föreningen skogsarbeten.

På fiskets och jaktens områden idkas forskning av statens undersöknings- och försöksanstalt för sötvattensfisket, svenska hydrografisk-biologiska kommissionens havsfiskelaboratorium, Södra Sveriges fiskeriförening och Svenska jägarförbundets viltundersökningar.

Forskningsorgan på livsmedelsproduktionens område äro Al-

narps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, Svenska mejeriernas riksförening och Sveriges slakteriförbund.

Kontroll- och provningsverksamhet utövas vid statens centrala frökontrollanstalt och de lokala frökontrollanstalterna, statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, de lokala lantbrukskemiska kontrollstationerna samt statens maskin- och redskapsprovninganstalter.

För forskningsverksamhetens organisation redogöres närmare i betänkandet angående inrättande av ett forskningsråd, till vilket jag i detta hänseende torde få hänvisa.

Forskning angående lagring av livsmedel bedrivs förutom av åtskilliga av förut nämnda anstalter och institutioner även av statens institut för folkhälsan samt av producentföreningar och konservfabrikanter. Det må även erinras, att förslag föreligga om inrättande av ett institut för konserveringsforskning i Göteborg och ett institut för annan livsmedelsforskning i anknytning till tekniska högskolan i Stockholm.

Jordbruksforskningen stödjdes förutom av staten av ett flertal sammanlutningar, såsom lantbruksakademien, vissa vetenskapliga stiftelser och fonder samt Nordiska jordbruksforskarens förening.

Lantbruksakademien, som instiftades år 1813, har enligt stadgarna till uppgift att med stöd av vetenskap och erfarenhet verka för svenska lantbrukets och därmed förenade näringars utveckling och förkovran. Rörande akademiens verksamhet har i betänkandet nr 43/1944 anförts följande.

Före lantbruksstyrelsens tillkomst år 1890 hade lantbruksakademien ett flertal betydande administrativa uppgifter, bland annat låg den centrala ledningen av hushållningssällskapens verksamhet hos akademien. Akademien sorterade härvid närmast under civildepartementet. Senare var akademien under hela den tid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet verkade huvudman för denna anstalt. Sedan anstaltens verksamhet från och med år 1939 helt införlivats med lantbrukshögskolan, har akademiens huvuduppgift blivit att på olika sätt stödja forskningen på jordbrukets och närstående områden. Detta stöd har dels varit av ideell natur, dels lämnats i form av bidrag för olika forskningsändamål. Sålunda utgick under åren 1940/41 understöd till 20 forskare på tillhoppa 30 800 kronor, 1941/42 till 15 forskare på tillhoppa 27 900 kronor, 1942/43 till 25 forskare på tillhoppa 45 700 kronor, och 1943/44 till 19 forskare på tillhoppa 44 100 kronor.

Akademien förfogar över ett ansevärt bibliotek, som under de senaste åren utvidgats och nyordnats. Biblioteket samarbetar dels med lantbrukshögskolans och dels med andra vetenskapliga bibliotek och står fritt till jordbruksforskningens förfogande.

En annan gren av akademiens verksamhet representeras av dess museum, det enda i vårt land som specialiserat sig på lantbrukets och dess binäringars utveckling.

Vid akademiens trädgårdsavdelning bedrivs i mindre omfattning forskning på trädgårdsskötselns område. Hit är även förlagd en trädgårdsskola.

Lantbruksakademien består av 15 hedersledamöter, 160 arbetande ledamöter, som icke uppnått 70 års ålder, samt högst 75 utländska ledamöter. De arbetande ledamöterna äro fördelade på sju avdelningar: lantbruksavdelningen, vetenskapsavdelningen, ekonomiska avdelningen, skogsavdelningen, trädgårdsavdelningen, tekniska avdelningen samt industriavdelningen.

Akademiens angelägenheter handhas av preses, vice preses, förvaltningskommittén samt sekreteraren och kamreraren. Preses och vice preses förordnas, sedan akademien inkommit med förslag, av Kungl. Maj:t för en tid av tre år. Sekreteraren utnämnes likaledes av Kungl. Maj:t efter förslag av akademien. Förvaltningskommittén utgöres av preses, vice preses, en representant för var och en av de sju avdelningarna samt sekreteraren. Kommittén är att anse som akademiens styrande organ och har till uppgift att verkställa akademiens beslut, sköta dess ekonomi samt förvalta donationsfonder, akademiens hus, bibliotek, museum, trädgård och trädgårdsskola m. m. Ett av förvaltningskommittén inom densamma utsett arbetsutskott, bestående av preses, vice preses, två av kommittén inom densamma utsedda ledamöter och sekreteraren, skall handhava de löpande ärendena.

Akademien utger en egen tidskrift, »Lantbruksakademiens tidskrift». Dessutom har beslutats utgiva ytterligare en publikation, avsedd att för en internationell publik framlägga resultaten av svensk forskning på jordbrukets och angränsande områden.

För avlöning av lantbruksakademiens båda tjänstemän utgår statsanslag, för budgetåret 1945/46 upptaget till 16 800 kronor. Akademien åtnjuter vidare för underhåll och skötsel av sitt bibliotek, museum m. m. årligt statsbidrag som för nästa budgetår utgår med 12 000 kronor.

I detta sammanhang torde erinras därom, att även ingenjörsvetenskapsakademien på många sätt lämnar sitt stöd åt forskningen på jordbrukets område.

Såsom förut berörts lämna ett flertal vetenskapliga stiftelser och fonder jordbruksforskningen betydande understöd. Av dessa må här nämnas Knut och Alice Wallenbergs stiftelse, som under årens lopp anslagit i det närmaste 5 500 000 kronor till olika forskningsorgan på jordbruksforskningens och närstående områden. Betydande belopp ha även ställts till förfogande från Wenner-Grenska samfundet, Fonden för skogsvetenskaplig forskning, Vetenskapsakademiens Hierta-Retziusfond, Nilsson-Ehle-fonden, Stiftelsen Lars Hiertas minne, P. J. Lundells fond för jordbruksstudier, C. F. Lundströms stiftelse och Längmanska kulturfonden m. fl.

Som ett organ för samarbete mellan jordbruksforskarna i de nordiska länderna fungerar sedan år 1918 Nordiska jordbruksforskarens förening, vilken genom kongresser och möten samt genom sin tidskrift »Nordisk jordbruksforskning» verkar för att upprätthålla kontakt mellan de nordiska ländernas jordbruksforskare.

För att bland annat sprida kännedom om de resultat, som uppnås vid statlig och statsunderstödd forsknings-, försöks- och provningsverksamhet inrättades genom beslut av 1943 års riksdag jordbrukets upplysningsnämnd.

Förslaget rörande jordbrukets forskningsråd.

De förslag, som avgivits av utredningen rörande ett jordbrukets forskningsråd, innebära i huvudsak följande.

För att jordbruksforskningen skall bli effektiv är enligt utredningens mening en samordning av forskningsverksamheten nödvändig. Samordningen skulle åstadkommas genom att staten inrättade ett centralorgan med i stort sett

samma uppgifter inom jordbruksforskningen som dem, vilka inom den tekniska forskningen tillagts statens tekniska forskningsråd. Utredningen föreslår för detta ändamål tillsättande av ett jordbrukets forskningsråd. Detta skulle bestå av ordförande och 13 ledamöter, samtliga utsedda av Kungl. Maj:t. Med hänsyn till att ett intimt samarbete bör komma till stånd mellan forskningsrådet och lantbruksakademien skall därjämte enligt förslaget lantbruksakademiens sekreterare inträda i rådet som självskriven ledamot. Antalet ledamöter skulle sålunda bli 15.

Enligt förslaget skall forskningsrådet, som bör följa och skaffa sig en överblick över utvecklingen på jordbrukets område samt hålla kontakt med forskningen på detta område, bland annat verka för samordning av denna forskning för undvikande av dubbelarbete. Forskningsrådet bör därjämte stödja initiativ till betydelsefull forskning inom jordbruket samt fördela ett särskilt anslag, som bör ställas till rådets förfogande för forskningens stödande. Det bör tillika tillkomma forskningsrådet att enligt av Kungl. Maj:t lämnade uppdrag ordna kontroll över att i särskilda fall för forskningen beviljade medel användas i överensstämmelse med givna föreskrifter.

Utredningen har särskilt understrukt, att forskningsrådet icke skall anordna forskning i egen regi och ej heller innehava någon förvaltningsuppgift i förhållande till forskningsorganen, vilka sålunda icke få sägas höra under forskningsrådet. Däremot bemyndigas rådet att från de statliga och statsunderstödda forskningsorganen erhålla de redogörelser och data, som erfordras för att rådet skall kunna fylla sina uppgifter. Med de enskilda forskningsorganen bör rådet kunna träffa avtal, som göra det möjligt för rådet att även från dessa erhålla önskade uppgifter. I övrigt skall rådets inflytande över forskningsverksamheten helt grunda sig på dess egen auktoritet och dess ställning som regeringens förtroendeinstans i forskningsfrågor.

Kostnaderna för rådets verksamhet beräknas till 43 000 kronor årligen, varjämte skulle erfordras ett engångsanslag av 4 000 kronor.

Till forskningsrådets förfogande skall härjämte enligt förslaget ställas ett anslag, som gör det möjligt för rådet att i förekommande fall stödja för jordbruksnäringen betydelsefull forskning. Detta anslag föreslås skola upptagas till 100 000 kronor årligen.

Yttranden över förslaget rörande jordbrukets forskningsråd.

Av de myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig över förslaget om inrättande av ett jordbrukets forskningsråd, ha flertalet tillstyrkt det samma. I vissa yttranden har emellertid förordats forskningsrådets organisation i anslutning till lantbruksakademien. Det har framhållits, att akademien i realiteten redan fungerade som ett forskningsråd och att hinder icke borde möta mot att ställa statsmedel till förfogande för förstärkning och utveckling av denna akademiens verksamhet. I sådan riktning ha bland annat uttalat sig lantbruksstyrelsen, ett tiotal hushållningssällskap, statskontoret

— som ansett att akademien bör övertaga även upplysningsnämndens funktioner — skogsstyrelsen, veterinärhögskolan, flertalet övriga forskningsanstalter samt lantbruksakademien.

Akademien har föreslagit antingen att forskningsrådets uppgifter överlätes på akademien som sådan eller att akademien finge i uppdrag att organisera ett forskningsråd, av vars ledamöter en del tillsattes av Kungl. Maj:t och återstoden av akademien.

Utredningens förslag om ett forskningsråd har avstyrkts av lantbrukshögskolans styrelse och lärarråd, vilka särskilt uttalat farhågor för att rådet kunde bliva ett hot mot den fria forskningen. Rådets föreslagna verksamhet — med granskning av forskningsprogram, fördelning av arbetsuppgifterna på olika organ och forskare, kontroll över forskningens inriktning och forskarnas medelsanvändning, ekonomiska påtryckningar m. m. — skulle utgöra ett allvarligt intrång i forskningens frihet. Rådet har i stället ansetts böra vara allenast ett hjälpinstitut. Vidare ha, såsom även skett i vissa andra yttranden, framhållits de proportionsvis höga organisationskostnaderna. Jämväl flertalet övriga forskningsinstitutioner ha vänt sig mot förslaget att rådet skulle få kontroll- och övervakningsuppgifter samt i stället förordad ett råd såsom organ för sammanförande av forskare och dryftande av nya uppslag och som remissinstitut för anslagsäskanden inom jordbruksforskningens område.

Från några håll har föreslagits, att rådet skall göras mindre och få endast fem till åtta ledamöter, varjämte experter vid behov skulle anlitas. Detta har ansetts lämpligare, enär alla forskningsgrenar ändock ej kunde bliva representerade i rådet.

Behovet av förbättrat stöd till jordbruksforskningen har i yttrandena allmänt understrukits och det för sådant ändamål föreslagna anslaget har tillstyrkts.

Förslaget rörande lagringsforskningens ordnande.

Det förslag, som av utredningen rörande den tekniskt vetenskapliga forskningens ordnande avgivits om inrättande av en statens lagringsforskningskommitté, innebär i huvudsak följande. Av Kungl. Maj:t skall tillsättas en kommitté, benämnd lagringsforskningskommittén, med uppgift dels att samordna och systematisera den forskning rörande lagring av livsmedel och andra jordbruksprodukter, som redan bedrives, och dels att organisera och med anlitage av befintliga forskningsorgan bedriva därutöver erforderlig forskning på området. Kommittén föreslås skola bestå av en ordförande och 14 andra ledamöter. Kostnaderna för kommitténs verksamhet ha beräknats till 30 000 kronor årligen. Därjämte har föreslagits att ett reservationsanslag av 100 000 kronor skulle ställas till förfogande för den av kommittén bedrivna forskningsverksamheten.

Yttranden över förslaget rörande lagringsforskningens ordnande.

Förslaget rörande organiserandet och stödandet av lagringsforskningen har i de inkomna yttrandena vunnit allmän anslutning och i åtskilliga fall blivit föremål för livlig tillstyrkan. Statskontoret har emellertid avstyrkt förslaget, vilket bland annat uppfattats som ett led i en icke önskvärd uppspaltning och klyvning av det vetenskapliga forskningsarbetet. Även Koooperativa förbundet har i första hand ställt sig avvisande till förslaget om en fristående lagringsforskningskommitté. Sålunda har förbundet framhållit, att kostnaderna för kommitténs administration bleve alltför höga och att ledningen av lagringsforskningen därför i stället lämpligen borde överlämnas till någon redan befintlig statlig organisation. Förbundet har därjämte påpekat vikten av god kontakt med forskningen i utlandet. Ett annat uttalande i denna riktning har gjorts av professorn E. M. P. Widmark. I övrigt ha i ett flertal yttranden framställts vissa önskemål med avseende på lagringsforskningskommitténs sammansättning.

Departementschefen.

Departementschefen har i ärendet anfört och föreslagit följande:

»Den forsknings- och försöksverksamhet, som i skilda hänseenden bedrivits på jordbrukets område, har i icke ringa grad bidragit till de framsteg, som under de senaste årtiondena gjorts inom denna gren av svenskt näringsliv. Sålunda ha resultaten av de vetenskapliga undersökningarna beträffande växtförädling och gödsling möjliggjort en väsentlig ökning av skördarna för såväl jordbruket som trädgårdsodlingen. Genom arbetet på rasförädling inom husdjursskötseln har avkastningen från denna näringsgren stegrats och kvaliteten hos de producerade varorna höjts. Härtill ha även bidragit de förbättrade hygieniska förhållandena och den utvidgade kunskapen rörande husdjurens sjukdomar, som vunnits genom den veterinärmedicinska forskningens rön. På det tekniska området ha framsteg gjorts, vilka ökat möjligheterna att rationalisera och förbilliga driften inom jordbruket.

Den forskning, som berör jordbruksnäringen, sträcker sig praktiskt taget över denna närings alla grenar och omfattar därför ett flertal stora och betydelsefulla områden. Detta har till följd att stora svårigheter uppstått att få en klar överblick över läget och behoven inom de olika forskningsområdena. Även för forskarna själva torde i viss utsträckning föreligga svårigheter att upprätthålla den erforderliga kontakten mellan angränsande forskningsområden och tillgodogöra sig vunna erfarenheter. Till dessa förhållanden har också bidragit, att de olika forskningsorganen tillkommit vid skilda tillfällen och utan att någon klar plan för deras organisation och förläggning funnits. För de anslagsbeviljande myndigheterna är det givetvis mycket vanskligt att bedöma företrädet mellan de sinsemellan konkurrerande

kraven från olika forskningsinstitutioner och forskare på medel för ny eller utvidgad forskning. En avvägning är här ofrånkomlig och skulle uppenbarligen i hög grad underlättas, därest det finnes en institution, som ägde överblick över hela jordbrukets forskningsområde liksom ock över det praktiska jordbrukets läge och behov. En sådan skulle även vara väl ägnad att i den mån så finnes lämpligt upptaga till behandling den av 1944 års riksdag i dess skrivelse nr 455 berörda frågan om forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område.

Flera skäl torde sålunda tala för att få till stånd ett organ som kan verka sammanhållande och stödjande för den vetenskapliga forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område. I de avgivna yttrandena har också vikten av att åtgärder i sådant syfte vidtagas allmänt framhållits och de invändningar som gjorts mot förslaget ha huvudsakligen avsett frågorna huru ett lämpligt centralorgan skulle kunna åstadkommas samt om dettas uppgifter och sammansättning. Med hänsyn till det anförda finner även jag mig böra förorda inrättande av ett centralorgan för forskningen på jordbrukets område, vilket lämpligen torde kunna benämnas jordbrukets forskningsråd.

En av huvuduppgifterna för forskningsrådet torde böra bli att följa utvecklingen på jordbrukets och angränsande områden samt hålla fortlöpande kontakt med forskningen på dessa områden och verka för att sådan forskning bedrivs inom landet i den omfattning som erfordras för jordbruksnäringens fortsatta framåtskridande. Samarbete mellan forskning som bedrivs av olika forskningsorgan bör av rådet främjas och åtgärder som i övrigt kunna vidtagas till höjande av forskningens effektivitet böra understödjas. Likaså bör rådet i möjligaste mån underlätta och befordra ett samarbete till fromma för forskningen mellan staten och enskilda, däri inbegripet jordbrukets föreningar. Det torde även böra ankomma på rådet att lämna sitt stöd åt och vid behov självt taga initiativ till ny för jordbruket betydelsefull forskning. Rådet bör likaledes söka främja, att utomlands vunna forskningsresultat på hithörande område så snart som möjligt bli kända och utnyttjade vid forskningsarbetet inom landet. Den inom forskningsrådet samlade erfarenheten torde komma att bli till stort gagn, då det gäller att taga ställning till frågor rörande organisationen av forskningsverksamheten samt angående beviljandet av medel till ny eller utvidgad forskningsverksamhet. För rådet bör det givetvis även vara en angelägen uppgift att vid behov självt göra framställningar i dylika frågor. I den mån medel ställas till rådets förfogande för att stödja forskningen bör det åvila rådet att handhava och fördela dessa medel samt tillse att de komma till avsedd användning. Det torde även kunna övervägas att, där så finnes påkallat, anförtro rådet att tillse att medel, som i särskilda fall beviljats för tillgodoseende av vissa forskningsuppgifter, användas i enlighet med de villkor och föreskrifter, som knutits till anslaget.

I anledning av de farhågor, som i vissa yttranden kommit till synes för att forskningsrådet skulle genom sin verksamhet komma att inkräkta på den vetenskapliga forskningens i vårt land hävdvunna frihet, vill jag framhålla

att så ej får bliva förhållandet. Enligt min mening bör forskningsrådet icke ha till uppgift att övervaka eller dirigera den vetenskapliga verksamhet som bedrivs vid högskolor, institutioner och annorstädes. Överhuvudtaget får de enskilda vetenskapsmännens initiativ icke hållas tillbaka utan bör stödjas av rådet. Rådet torde såsom en komplettering av nuvarande forskningsorgan kunna värdefullt underlätta och stödja deras arbete och därmed medverka till att höja den vetenskapliga standarden på de för jordbruket betydelsefulla forskningsområdena.

Vad angår forskningsrådets organisation har i ett flertal av de avgivna yttrandena ifrågasatts att rådet skulle på ett eller annat sätt kunna anknytas till lantbruksakademien. Akademien har även själv livligt anslutit sig till denna tanke. Såsom framgår av det förut anförda har jämväl utredningen rörande forskningsrådet övervägt denna utväg men avvisat densamma, framförallt på grund av att det icke alltid vore säkert att uppgiften komme att handhavas av de lämpligaste krafterna och emedan akademien — med undantag av sekreteraren — bestode av oavlönade ledamöter, på vilka icke gärna kunde läggas så krävande arbetsuppgifter som de, vilka avsåges skola påvila forskningsrådet. Utredningen har därför förordat ett av Kungl. Maj:t utsett helt fristående forskningsråd. Detta skulle dock stå i intim kontakt med akademien och i flera avseenden utnyttja dennas arbetsresultat och övriga resurser.

Vid överbägande av frågan om organisationsformen för forskningsrådet har jag kommit till den uppfattningen att en organisation av rådet i anslutning till lantbruksakademien är att föredraga framför den av utredningen föreslagna lösningen. Såsom utredningen själv framhållit sammanfaller den verksamhet, som avsetts skola åvila det nu ifrågasatta forskningsrådet, naturligt i mycket väsentliga delar med akademiens nuvarande uppgifter. Genom sina goda förbindelser med såväl det praktiska jordbruket som den vetenskapliga forskningen på jordbrukets område torde akademien äga goda förutsättningar att fullgöra forskningsrådets uppgifter. En organisation av rådet inom akademiens ram skulle även i hög grad kunna nedbringa kostnaderna för rådets verksamhet. De olägenheter, som utredningen ansett uppkomma vid den anordning av forskningsrådet, som jag nu förordat, äro såsom framgår av det anförda huvudsakligen av organisatorisk art och synas utan större svårighet kunna undanröjas. Uppenbarligen bör akademien såsom sådan icke fullgöra forskningsrådets uppgifter, utan det torde vara nödvändigt att organisera rådet såsom en delegation inom akademien. Därest ledamöterna i forskningsrådet därvid till en del utses av staten och till en del av akademien, undanröjes den av utredningen först anmärkta olägenheten av en anknytning av rådet till akademien, varjämte staten tillförsäkras det inflytande i rådet, som torde vara nödvändigt för att skaffa detsamma tillräcklig auktoritet. Med hänsyn till att den verksamhet, som forskningsrådet skall utöva, i flera viktiga hänseenden är av statlig karaktär, synes staten böra erhålla ett avgörande inflytande i rådet. Av Kungl. Maj:t synes därför böra utses ordföranden i rådet samt halva antalet övriga ledamöter.

Enligt utredningens förslag bör forskningsrådet bestå av ordförande och 14 andra ledamöter, vilka sistnämnda skulle företräda var sina områden inom jordbruksforskningen. Avsikten har varit att samtliga berörda forskningsområden därigenom skulle bli företrädda. Av yttrandena framgår emellertid, att, om så skulle bli förhållandet, rådet behövde utökas med ytterligare flera ledamöter. Såväl med hänsyn till den sålunda föreliggande svårigheten att i rådet bereda plats för samtliga berörda forskningsgrenar som till angelägenheten av att befordra arbetets effektivitet och koncentration synes det önskvärt att begränsa antalet ledamöter. En dylik minskning torde i synnerhet vid rådets anslutning till akademien icke ingiva några större betänkligheter, då de ömsesidiga förbindelserna mellan forskningsrådet och forskarna inom skilda grenar i viss mån underlättas genom akademien. Det bör dessutom stå forskningsrådet öppet att, där så finnes erforderligt, inom vissa specialområden anlita särskilda sakkunniga, som aktivt arbeta på dessa områden. Under beaktande av det anförda har jag stannat vid att föreslå, att antalet ledamöter i rådet bestämmes till 9. Av dessa torde i enlighet med vad jag förut anförde 5, däribland ordföranden, böra utses av Kungl. Maj:t och 3 av lantbruksakademien, varjämte akademiens sekreterare bör vara självskriven ledamot och sekreterare i rådet. De av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna torde icke nödvändigtvis behöva vara ledamöter av akademien, ehuru det givetvis torde vara till gagn för verksamheten om så blir förhållandet. Jag förutsätter att vid utseendet av ledamöter samråd mellan Kungl. Maj:t och akademien äger rum. Vid en begränsning av antalet ledamöter i rådet på sätt jag nu föreslagit synes knappast lämpligt att meddela särskilda föreskrifter om att ledamöterna skola representera vissa ämnesområden eller verksamhetsgrenar. Det torde emellertid vara av vikt att även det praktiska jordbruket i erforderlig utsträckning blir företrätt inom rådet.

I fråga om forskningsrådets arbetssätt, utseende av ett arbetsutskott och anlåtande av speciella utredningsmän kan jag i huvudsak ansluta mig till vad utredningen anförde. Arbetsutskottets storlek synes dock böra begränsas till att omfatta ordföranden och sekreteraren samt två av rådets övriga ledamöter.

Likaledes kan jag ansluta mig till vad utredningen anförde om nödvändigheten av att god kontakt av forskningsrådet uppehålls med jordbrukets upplysningsnämnd och statens tekniska forskningsråd.

För jordbruket och livsmedelsindustrien skulle det vara av största ekonomiska betydelse, därest förbättringar i möjligheterna att lagra jordbruksprodukter och livsmedel kunde ernås. Såsom utredningen rörande den tekniskt vetenskapliga forskningen framhållit torde stora förutsättningar föreligga att genom fortsatt forskning på detta område nå fram till såväl näringsfysiologiskt som ekonomiskt betydande förbättringar. Givet är att inom landet icke kan upptagas forskning av den omfattning som bedrivs på sina håll utomlands. Emellertid torde föreligga ett flertal för svenska förhållanden speciella problem, på vilka denna forskning främst bör inriktas och vilkas lösande skulle medföra avsevärda fördelar för jordbruket och indu-

strien. Det skulle säkerligen bliva till väsentligt gagn för denna forskning därest, såsom utredningen föreslagit, tillskapades en kommitté, som kunde stödja och underlätta lagringsforskningen samt söka upprätthålla kontakten mellan de olika forskarna och forskningsorganen på detta område liksom ock med utlandet.

Utredningen rörande den tekniskt vetenskapliga forskningen har föreslagit att i nu ifrågakommande syfte skulle inrättas en fristående kommitté med eget kansli. För min del vill jag ifrågasätta om icke, såsom från vissa håll antytts, även den nu förevarande verksamheten kunde anknytas till lantbruksakademien och i så fall omhändervärdas av forskningsrådet. Med det arbets sätt som avses för forskningsrådet, därvid bland annat specialutredningar på olika områden kunna komma i fråga, synas även organiserandet och stödjandet av lagringsforskningen utan olägenhet kunna uppdragas åt forskningsrådet. Rådet synes vid behandling av frågor rörande lagringsforskningen lämpligen med sig kunna associera erforderlig sakkunskap genom tillkallande av experter. En förutsättning för att rådet skall kunna väl fylla uppgiften att tillgodose även lagringsforskningens intressen torde emellertid vara att till rådets förfogande ställas en särskild sekreterare med sakkunskap på detta område, vilken mera stadigvarande kan biträda rådet vid dess verksamhet med avseende å lagringsforskningen.

Kostnaderna för ett forskningsråd och en lagringsforskningskommitté ha av utredningarna beräknats till respektive 43 000 och 30 000 kronor årligen, vartill för forskningsrådets del skulle komma ett engångsanslag för anskaffning av möbler, kontorsutrustning m. m. å 4 000 kronor. Någon kostnad för lokalhyra åt forskningsrådet har icke beräknats. Det synes nödvändigt att, därest forskningsrådet organiseras och lagringsforskningen ordnas i enlighet med vad jag nu förordat, vissa medel ställas till lantbruksakademiens förfogande såsom bidrag till verksamhetens upprätthållande. Storleken av detta bidrag torde emellertid kunna bestämmas avsevärt lägre än de belopp, som utredningarna ansett böra anvisas för täckande av kostnaderna för forskningsrådet och lagringsforskningskommittén. Enligt min mening torde bidraget kunna begränsas till ett årligt belopp av 34 500 kronor. Härvid har jag utgått från, att forskningsrådet i fråga om lagringsforskningen till en början huvudsakligen kommer att ägna sig åt de ur praktisk synpunkt mest trängande forskningsuppgifterna. Bidraget har beräknats under förutsättning att därmed skulle kunna täckas följande kostnader för ifrågakommande verksamhet.

Till årsarvode åt ordföranden i forskningsrådet synes böra beräknas 1 500 kronor. Åt vardera av två ledamöter i arbetsutskottet bör upptagas ett årsarvode av 750 kronor samt till envar av 5 ledamöter i forskningsrådet 300 kronor. Utgifter för rese- och traktamentsersättningar till kommitténs ordförande och övriga ledamöter, där sådana enligt vanliga beräkningsgrunder böra utgå, torde kunna uppskattas till 1 500 kronor. Med hänsyn till den ökning som uppkommer i arbetsbördan för lantbruksakademiens sekreterare synes till denne böra utgå en ersättning av 2 000 kronor. Akademiens kamrerare, vilken bör handhava forskningsrådets kamerala göromål, torde böra

erhålla gottgörelse för det ökade arbetet med 500 kronor. För att den nya verksamheten skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt torde det bli va nödvändigt att såsom biträde åt akademiens sekreterare anställa en assistent. För arvode till denne bör beräknas ett belopp av 9 000 kronor. Såsom jag förut anfört synes forskningsrådet vid sin verksamhet i fråga om lagringsforskningen böra erhålla biträde av en sekreterare med speciell sakkunskap på detta område. Arvodet till denne befattningshavare, vilken icke torde få heltidssysselsättning, synes kunna begränsas till 5 000 kronor. Utgifter för övrig arbetskraft å rådets kansli för särskilda utredningar och expenser m. m. synas böra beräknas till 12 000 kronor. Vid en organisation i enlighet med vad jag förut föreslagit torde få förutsättas att lantbruksakademien tillhandahåller för forskningsrådet erforderliga lokaler och bibliotek. För täckande av vissa engångskostnader såsom för erforderliga inventarier torde ett engångsbelopp av 3 000 kronor ställas till akademiens förfogande. Med utgångspunkt från det anförda synas kostnaderna för budgetåret 1945/46 kunna uppskattas till 37 500 kronor. Jag förordar att sagda belopp såsom ett obetecknat anslag under benämningen Bidrag till lantbruksakademien för bestridande av kostnaderna för jordbrukets forskningsråd m. m. upptages å riksstaten för nästa budgetår.

Såsom framgår av vad förut anförts ha ifrågavarande två utredningar föreslagit, att två särskilda anslag å 100 000 kronor vardera skulle anvisas, det ena för främjande av forskning på jordbrukets och angränsande områden och det andra till bestridande av kostnaderna för sådan lagringsforskning som förutsatts skola av lagringsforskningskommittén uppdragas åt därför lämpliga organ. Båda dessa anslag ha livligt tillstyrkts i de avgivna yttrandena. För att forskningsrådet skall kunna fylla sin uppgift att stödja och underlätta forskningen torde det vara erforderligt att vissa medel stå till rådets förfogande att användas för detta ändamål. Det torde icke så sällan inträffa att medel bli va behövligen för att igångsätta forskningar vilkas omedelbara påbörjande är synnerligen angeläget. Likaså torde det understundom vara lämpligt att låta utföra vissa orienterande undersökningar och försök innan slutlig ståndpunkt tages till en forskningsfråga. Även under vissa andra förhållanden kan det vara av behovet påkallat att medel finnas tillgängliga för att snabbt kunna stödja särskilda forskningsuppgifter. Med hänsyn härtill finner jag mig böra tillstyrka att medel ställas till förfogande för de av utredningarna nu avsedda ändamålen. Emellertid anser jag mig för närvarande i avvaktan på erfarenhet av verksamheten icke böra förordna att för nästa budgetår härför upptages större belopp än 100 000 kronor. Detta belopp torde böra anvisas å driftbudgeten under nionde huvudtiteln i form av ett särskilt reservationsanslag benämmt Främjande av forskning på jordbrukets område m. m.

Därest riksdagen skulle anvisa av mig nu förordade anslag, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid meddela närmare föreskrifter rörande dispositionen av anslagen.»

Utskottet.

Inom vårt lands forsknings- och försöksverksamhet på jordbrukets område, vilken omspannar praktiskt taget alla grenar av jordbruksnäringen, saknas för närvarande möjligheter eller möta i varje fall stora svårigheter att erhålla en klar överblick över verksamhetens läge, dess uppgifter och arbetsbetingelser. Att så är förhållandet medför uppenbarligen betydande olägenheter såsom framgår av föreliggande proposition. I de över utredningsmännens förslag avgivna yttrandena har också vikten av att åtgärder vidtagas för att få till stånd ett sammanhållande och stödjande organ för ifrågasvarande vetenskapliga verksamhet allmänt framhållits, och de invändningar som gjorts mot förslaget ha huvudsakligen avsett frågorna huru ett dylikt organ lämpligen skulle kunna åstadkommas samt om dettas uppgifter och sammansättning. Jämväl utskottet finner liksom departementschefen jordbruksforskningen vara i behov av ett dylikt centralorgan. Med hänsyn till det anförda vill utskottet tillstyrka inrättandet av ett jordbrukets forskningsråd, vars uppgifter i huvudsak torde böra bestämmas på sätt departementschefen angivit.

Vad angår forskningsrådets organisation ha utredningsmännen förordat ett helt fristående organ, medan i ett flertal yttranden ifrågasatts att detta skulle på ett eller annat sätt kunna anknytas till lantbruksakademien. Utskottet har funnit övervägande skäl tala för departementschefens uppfattning att en organisation av forskningsrådet i anslutning till lantbruksakademien är att föredraga framför den av utredningsmännen föreslagna lösningen.

För jordbruket och livsmedelsindustrin är det av största vikt att jämväl forskningen i syfte att förbättra möjligheterna att lagra jordbruksprodukter och livsmedel kan befrämjas. Utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande har för sistberörda verksamhet föreslagit inrättandet av en fristående kommitté, benämnd lagringsforskningskommittén. I enlighet med departementschefens förslag synes det emellertid utskottet ändamålsenligast att låta forskningsrådet omhänderha även frågor angående lagringsforskning.

Departementschefens förslag innebär utom annat att forskningsrådet organiseras såsom en delegation inom lantbruksakademien och att av dess ledamöter — 9 till antalet — 5, däribland ordföranden, utses av Kungl. Maj:t och 3 av akademien, varjämte akademiens sekreterare är självskriven ledamot. I de föreliggande båda likalydande motionerna I: 295 och II: 457 ha motionärerna visserligen icke velat motsätta sig att för de ändamål som här avses inrättas ett forskningsråd med anknytning till lantbruksakademien, men ansett att akademiens inflytande på rådets sammansättning bör begränsas ävensom påyrkat vissa förändringar i fråga om rådets arbetssätt och kanslipersonal. Utskottet kan väl förstå att olika meningar kunna råda i de delar som motionärerna uppehållit sig vid. Emellertid synes utskottet vad departementschefen föreslagit vara godtagbart, varför utskottet icke anser sig böra på grund av motionerna ifrågasätta någon jämkning i berörda hänseenden. Utskottet utgår därvid även från att lantbruksakademien kommer att undergå en sådan utveckling att dess förutsättningar att främja forskningsrådets verksamhet i fortsättningen ytterligare förbättras.

Kostnaderna för ett forskningsråd och en lagringsforskningskommitté ha av utredningarna uppskattats till respektive 43 000 och 30 000 kronor årligen, vartill för forskningsrådets del skulle komma ett engångsanslag för anskaffning av möbler, kontorsutrustning m. m. å 4 000 kronor. Genom att forskningsrådet organiseras och lagringsforskningen ordnas i enlighet med departementschefens förslag beräknas årskostnaderna kunna nedbringas avsevärt eller till sammanlagt 34 500 kronor och engångskostnaderna till 3 000 kronor, vilka belopp torde ställas till lantbruksakademiens förfogande för ändamålet.

Såsom framgår av propositionen ha de båda utredningarna vidare föreslagit att två anslag å 100 000 kronor vardera skulle anvisas för underlättande och stödjande av forskningen på respektive områden. Departementschefen har för närvarande i avvaktan på erfarenhet av forskningsrådets verksamhet icke ansett sig böra förorda att större belopp än 100 000 kronor ställas till förfogande för nästa budgetår. I motionerna påyrkas anvisning av 100 000 kronor för lagringsforskningen och minst 50 000 kronor för annan jordbruksforskning. Utskottet vill icke förneka att behov kan föreligga av större anslag till ändamålet än vad i propositionen äskats. Utskottet finner dock att departementschefens avvägning bör vara tillfyllest, åtminstone till en början, och kan sålunda icke biträda motionärernas yrkande om ökad medelsanvisning.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa

att riksdagen må, med bifall till förevarande proposition och avslag å delikalydande motionerna I: 295 och II: 457, för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa

A. till *Bidrag till lantbruksakademien för bestridande av kostnaderna för jordbrukets forskningsråd m. m.* ett anslag av 37 500 kronor;

B. till *Främjande av forskning på jordbrukets område m. m.* ett *reservationsanslag* av 100 000 kronor.

Stockholm den 11 maj 1945.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Närvarande: se utlåtande nr 52.